

Подальших досліджень потребує визначення оптимальних комунікаційних каналів доведення інформації вітчизняних та зарубіжних електронних видавництв до користувача.

Список літератури

1. Денисюк М. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми? / М. Денисюк // Інтелект. власність. — 2009. — № 6. — С. 9-12.
2. Литвинова Н. Н. Лицензии на доступ к сетевым удаленным ресурсам: поиск баланса интересов издателей и библиотек-пользователей / Н. Н. Литвинова // Науч. и техн. б-ки. — 2010. — № 4. — С. 41-48.
3. Про авторське право і суміжні права: закон України від 11 липня 2001 року № 2627-III // Офіційний вісник України. — 2003. — № 25. — С. 63.
4. Рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних прав через мережу Інтернет [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/gesomnet.html>. — Загол. з екрана.
5. Ресенчук В. Торговельні марки в Інтернеті / В. Ресенчук // Інтелектуальна власність. — 2005. — № 12. — С. 26-29.
6. Соглашение по торговым аспектам прав интеллектуальной собственности [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.rupto.ru/norm_doc/sod/norm_doc/mejd_doc/trips.html. — Загл. с экрана.

Надійшла до редколегії 11.04.2012 р.

УДК658.7:655.42

О. М. КУЛИКОВА

ЛОГІСТИЧНА СКЛАДОВА В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ КНИГОЗНАВЧОГО ПРОФІЛЮ

Розглянуто зміст та особливості викладання навчальної дисципліни «Логістика в книжковій справі» для майбутніх менеджерів книгознавчої діяльності.

Ключові слова: логістика, книжкова справа, книжковий потік, підготовка кадрів, бібліотечно-інформаційна освіта, менеджери книгознавчої діяльності.

Рассмотрено содержание и особенности преподавания учебной дисциплины «Логистика в книжном деле» для будущих менеджеров книговедческой деятельности.

Ключевые слова: логистика, книжное дело, книжный поток, подготовка кадров, библиотечно-информационное образование, менеджеры книговедческой деятельности.

The contents and peculiarities of «Logistics in book science» for the future managers of book science activity delivering is being analyzed.

Key words: *logistics, book science, book flow, staff training, library information education, managers of book science activity.*

Інформатизація суспільства й інші новації висувають особливі вимоги до професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців для книжкової галузі. Питання професіоналізації кадрів для книжкової сфери в сучасних умовах не втрачає актуальності та залишається в полі зору ринку праці та вищих навчальних закладів.

Приєднання до Болонської конвенції, сучасна соціокультурна ситуація, нові вимоги роботодавців, зумовлені реаліями ХХІ ст., спонукають до необхідності модернізації підготовки фахівців книгознавчого профілю у вищій школі. В умовах інтенсивного впровадження ринкових механізмів, активного використання нових інформаційних технологій, динамічного розвитку книжкового ринку провідного значення для функціонування книжкової галузі України набуває підготовка висококваліфікованих кадрів, здатних забезпечити її корпоративний розвиток. Спостерігається сталий попит на висококваліфікованих, компетентних, мобільних фахівців книгознавчого профілю, підготовка яких залишається важливим завданням вищої освіти в Україні. З розвитком національного книжкового ринку вона потребує системнішого підходу.

Динамічний розвиток книжкової галузі, постійні зміни, які спостерігаються в економіці й управлінні книговидавничими та книготорговельними структурами, висувають нові вимоги до особистості та професії книгознавця, що, в свою чергу, потребує корегування освітнього процесу, підготовки якісно нових фахівців книгознавчого профілю, які здобули системні знання закономірностей функціонування книги в суспільстві, здатні ефективно діяти в умовах інформатизації та ринкової економіки.

Трансформація професійної освіти актуалізувала проблему пошуку концептуальних засад підготовки книгознавчих кадрів для системи книговидання, книгорозповсюдження та книгоспоживання в Україні. Сучасність потребує оновлення та збагачення змісту книгознавчої освіти економічними знаннями, зокрема вивченням теорії маркетингу, логістики, мерчандайзингу тощо. В практичній діяльності книжкової галузі посилюється увага до оптимізаційних технологій управління, зокрема логістики, предметом вивчення якої є оптимізація потокових процесів. Це стало однією з причин посилення економічної, логістичної складової книгознавчої освіти, наповнення її новим змістом, що відповідає вимогам практики, спрямування на набуття управлінських навичок. Таким чином, книговидавнича та книготорговельна практика потребує поглиблення спеціалізації фахівців у сфері організації та управління системою книговидання,

книгорозповсюдження та книгоспоживання. В цій ситуації саме на профільні ВНЗ покладається відповідальність якісного забезпечення майбутніх менеджерів книгознавчої діяльності комплексом новітніх логістичних знань, умінь, навичок, які сприяють швидкій перебудові діяльності книжкових підприємств в ускладнених ситуаціях розвитку інформаційного ринку.

В умовах реформування вищої школи мають змінюватися також і освітні технології викладання навчальних дисциплін. Організація навчального процесу модернізується через упровадження кредитно-модульної системи навчання. Тому в умовах нових освітніх стандартів на факультеті бібліотекознавства та інформатики Харківської державної академії культури (ХДАК) у процесі навчання реалізується компетентнісний підхід, спрямований на формування у майбутніх фахівців комплексу професійних, освітніх, соціально-особистісних компетенцій.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення логістичної складової в підготовці фахівців книгознавчого профілю.

З 1996 р. в Харківській державній академії культури введено спеціалізацію «Бібліографія, книгознавство та організація книговидавничої діяльності». Студенти цієї спеціалізації готуються до виконання функцій менеджера видавничої діяльності, організації видавничої діяльності бібліотек, для роботи у відділах маркетингу та реклами установ книговидання та книгорозповсюдження тощо. Випускники названої спеціалізації успішно працюють у бібліотеках, книговидавничих і книготорговельних підприємствах. Рівень підготовки фахівців дозволяє їм обіймати посади менеджерів, товарознавців, маркетологів, оскільки особлива увага в процесі їх навчання приділяється опануванню ринкових технологій маркетингу, логістики тощо. Так, близько 10 років у межах книгознавчої спеціалізації «Бібліографія, книгознавство та книговидавнича діяльність» факультету бібліотекознавства та інформатики ХДАК викладається навчальна дисципліна «Логістика в книжковій справі».

Логістика нині є одним з найефективніших сучасних інструментів управління товарними потоками. Розвиток книжкової галузі потребує переорієнтації на кінцевого споживача, систематичного вивчення, аналізу та задоволення його потреб. Логістика сприяє системному підходу до управління видавничою діяльністю. Крім того, впровадження логістики значно підвищує продуктивність праці як у сфері товарообігу, так і у сфері виробництва [3].

Виникнення логістики є результатом ускладнення взаємозв'язків між учасниками ринкових відносин та зовнішнім середовищем, а також необхідності оперативніше реагувати на зміни. Підвищенню ефективності управління підприємством за допомогою логістики присвячені праці А. Гаджинського [1],

Е. Крикавського, [4] Ю. Неруш [8], Дж. Р. Стока [9], Д. Уотерса [10] та інших вітчизняних і зарубіжних учених. Запровадження логістики нині є однією з актуальних проблем розвитку книжкової галузі.

У книжковій сфері логістика як наука «виявляє об'єктивні закономірності руху економічних потоків, а також розробляє на основі виявлених закономірностей засоби і методи оптимізації руху книжкової продукції і супутніх інформаційних, фінансових, кадрових, сервісних потоків від їх виникнення до використання кінцевими споживачами» [2]. Як напрям практичної діяльності в книжковому бізнесі логістика «застосовує виявлені закономірності й методи логістичної оптимізації в діяльності конкретних підприємств, а також у проектах між фірмами і галузевих проектах з метою якнайповнішого задоволення потреб споживачів книжкової продукції» [2].

Актуальність логістичного підходу в управлінні ресурсами полягає в зміні пріоритетів господарської діяльності. Базовою для логістики є категорія потоку. Оптимізація та раціоналізація економічних і матеріальних потоків — головна мета логістики. Крім того, ефективність оцінюється як відповідність, ступінь задоволення потреб споживачів товарів і послуг. Логістика розглядає всі етапи планування, створення, обігу та споживання як єдиний процес руху товарів. Кожний суб'єкт книжкового ринку є ланкою в системі руху книжкового потоку до споживача.

Необхідність широкого застосування логістики на книжковому ринку України пояснюється зростанням конкуренції, викликаного переходом від ринку продавця до ринку споживача. Водночас актуальність запровадження принципів логістики в роботу видавничих і книготорговельних підприємств зумовлена такими причинами:

- збільшенням витрат на реалізацію книжкової продукції; відсутністю ефективної стратегії розвитку системи розподілу книжкової продукції;
- незадовільним станом транспортної інфраструктури та нестабільністю транспортних тарифів;
- низьким рівнем розвитку складського господарства, що пов'язано з відставанням розвитку дистрибуторської та оптової ланок книжкової торгівлі тощо.

Важливість запровадження інструментів логістики в роботу книговидавничих і книготорговельних підприємств багато в чому визначається бурхливим розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій. Комп'ютеризація управління логістичними процесами надає можливість здійснення інформаційного моніторингу всіх фаз руху продукту [3].

Крім того, спостерігається посилення вимог до якості обслуговування споживачів та необхідність постійного розширення спектра

сервісних послуг. Розширення переліку послуг у сучасних умовах стає ефективним напрямом підвищення конкурентоспроможності книговидавничих і книготорговельних підприємств. Значні переваги надає в означеній ситуації використання інструментів сервісної логістики.

Увага до логістики в нашій країні пояснюється й результатами широкого використання її принципів за кордоном. Теоретичні положення та конкретні рекомендації логістики активно впроваджуються в практичну діяльність підприємств і організацій у багатьох країнах. Результати застосування логістики в західних країнах доводять, що логістичні технології є невід'ємною складовою ефективного функціонування в умовах ринкової конкуренції [1, 6].

У виданнях, присвячених концепціями логістики, виокремлюють такі результати її впровадження: зниження складських запасів товарів; скорочення часу перебування товарів у виробничому і торговому циклах; скорочення транспортних витрат [1, 6].

Актуальність впровадження інструментів логістики в роботу підприємств зумовлена тим, що логістика — це:

- надійна технологія вдосконалення діяльності підприємств;
- можливість оптимізації та налагодження нових господарських зв'язків;
- інтегральний інструмент, що сприяє досягненню цілей організації завдяки ефективному управлінню матеріальним й супутніми йому потоками;
- сучасна конкурентоспроможна стратегія господарюючих суб'єктів, головним чинником якої є ресурсозберігаючий алгоритм роботи підприємства;
- забезпечення ефективної організації раціонального переміщення матеріальних потоків і супутніх їм потоків на всіх стадіях руху книжкового потоку;
- найефективніший напрям підвищення продуктивності та мінімізації витрат.

Названі факти сприяють розвиткові та поступовому впровадженню логістики в практику роботи підприємств книжкової галузі України. Однак, як справедливо зазначає А. Кальченко, «розвиток ідей логістики гальмується недоліками у професійній підготовці кадрів», а також обмеженою кількістю спеціалістів і центрів їх підготовки [3]. Серед інших причин: недосконалість правової бази; економічна нестабільність у державі; нерозвинена транспортна та складська інфраструктури тощо.

Формування системи ринкових відносин суттєво змінило роботу підприємств книжкової галузі, а в цих умовах необхідно популяризувати й активізувати застосування логістичного інструментарію для оптимізації їх функціонування. В традиційну роботу

книговидавничих і книготорговельних підприємств упроваджуються нові інформаційні й управлінські технології, а співробітники мають здобувати нові знання, набувати навичок. Організація роботи книжкової галузі потребує змін традиційної структури та системи підготовки книгознавчих кадрів. Особливе місце в змісті професійної підготовки належить дисциплінами економічного спрямування, зокрема логістиці.

В умовах ступеневої системи навчання курс «Логістика в книжковій справі» впроваджено у навчальний план підготовки бакалавра [6]. «Логістика в книжковій справі» є спеціальною навчальною дисципліною в підготовці книгознавців, її зміст і структура адаптовані відповідно до сучасних завдань модернізації та трансформації підприємств книжкової галузі. Вона належить до циклу професійно-орієнтованих (спеціальних) дисциплін і передбачає ознайомлення з комплексом сучасних управлінських технологій, які активно використовуються підприємствами книжкової галузі України.

Зміст курсу «Логістика в книжковій справі» містить питання опанування логістичних технологій, вивчення яких дозволяє належним чином засвоїти принципи логістики, розвинути в майбутніх фахівців навички самостійного критичного мислення.

Мета навчальної дисципліни «Логістика в книжковій справі» — надати студентам теоретичні знання та сприяти набуттю ними практичних навичок застосування принципів логістики в роботі підприємств книжкової галузі, що особливо актуально в умовах підвищення ринкової конкуренції.

Завдання курсу «Логістика в книжковій справі»:

- охарактеризувати сутність і значення логістики як науки та сфери практичної діяльності;
- визначити місце і значення логістики в діяльності видавничих та книготорговельних підприємств;
- надати студентам знання про понятійний апарат та методологію логістики;
- висвітлити особливості впровадження логістичних технологій у роботу підприємств книжкової галузі;
- ознайомити студентів з функціональними галузями логістики в книжковій справі;
- допомогти набуттю навичок аналізу та вирішення конкретних виробничих ситуацій згідно з принципами логістики;
- розвинути професійне мислення майбутніх фахівців і усвідомити необхідність до постійного професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Навчальна дисципліна складається з 2 залікових та 2 змістових модулів, в які містять 11 тем, пов'язаних між собою змістовними складовими. Курс «Логістика в книжковій справі» містить

теми, які розглядають питання теорії та методології логістики, та теми, присвячені окремим функціональним галузям логістики (закупівельній, виробничій, складській, транспортній, розподільчій та ін.).

У межах дисципліни студенти здобувають знання про: сутність та основні поняття логістики; етапи розвитку логістики; методологію логістики; місце та роль логістики в оптимізації роботи підприємств книжкової справи; основні питання концепції логістичної діяльності підприємств; головні функціональні галузі логістики в книжковій справі; проблеми впровадження логістичних технологій у практичну діяльність підприємств. Студенти ознайомлюються з вітчизняним і зарубіжним досвідом, вивчають сутність і структуру логістичного ланцюга, вивчають умови оптимальної організації руху книжкового потоку.

Практичні заняття з курсу орієнтовані на формування практичних умінь (вільно орієнтуватися в терміносистемі логістики; використовувати дослідницький інструментарій методологічного апарату логістики; виявляти особливості логістичних систем у конкретних виробничих ситуаціях; корегувати дії менеджерів у процесі здійснення логістичної діяльності на підприємстві) і навичок; критично оцінювати сучасні концепції логістики та їх практичне використання; застосування методик і критеріїв вибору постачальників підприємств книжкової галузі; обґрунтування оптимізаційного потенціалу логістики; оперативне застосування теоретичних знань з логістики в практичній діяльності тощо.

У початковому процесі широко застосовуються інтерактивні освітні технології, зокрема проблемно-ситуаційна методика викладання дисципліни на основі ділових ігор і мозкових штурмів, вирішення виробничих ситуаційних завдань «кейсів», тематичних дискусій. Формами рейтингового контролю результатів навчально-пізнавальної діяльності студентів є тестування, підготовка рефератів, написання творчих есе як звіту про самостійну роботу.

Використання в навчальному процесі активних форм навчання (лекції-діалоги, мультимедійні лекції-огляди, семінари-дискусії, публічний захист реферату) сприяють не лише продуктивному засвоєнню теоретичних знань, формуванню умінь, але й закріпленню практичних навичок ділового спілкування, критичного мислення та обстоювання власної думки.

З метою максимального наближення навчання до практики в процесі викладання курсу «Логістика в книжковій справі» практикується аналіз конкретних виробничих ситуацій «кейсів» [5].

Методика роботи з «кейсом» передбачає такі етапи:

1. Подання та аналіз ситуації (дослідження запропонованої практичної ситуації та збір необхідної для вирішення проблеми інформації).

2. Формулювання варіантів вирішення проблеми.
3. Вибір оптимального варіанта (порівняння переваг і недоліків запропонованих варіантів і вибір найкращого).
4. Розробка рішення (детальна розробка обраного варіанта рішення, плану дій по впровадженню та можливих наслідків реалізації обраного рішення).
5. Обговорення рішення (розроблене рішення пропонується аудиторії, доводиться його ефективність, обговорюється).

Використання «кейсів» у вивченні логістики дозволяє поліпшити розуміння теоретичних основ логістики в книжковій справі, активізувати пізнавальний інтерес до курсу, що вивчається, а також сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок прийняття управлінських рішень, засвоєнню теоретичних положень, формуванню навичок практичного використання вивченого теоретичного матеріалу.

Ефективним методом засвоєння навчального матеріалу є систематичний контроль за виконанням студентами завдань самостійної роботи. Орієнтація в навчальному процесі на самостійну роботу нині є основною особливістю організації навчальної діяльності студента. Професійні знання, які має здобути майбутній фахівець, поновлюються щороку. Сучасний ринок праці потребує ініціативних, цілеспрямованих і творчих фахівців, котрі мають високий рівень теоретичної та практичної підготовки, вміють самостійно здобувати знання й самостійно приймати компетентні рішення.

Тому так важливо розвивати в особистості майбутнього менеджера прагнення до саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації, що значною мірою залежить від ефективності організації самостійної роботи студентів.

Тільки ті знання, що студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці та дії, можна вважати насправді міцними. У зв'язку з цим привчання студентів до самостійної роботи є передумовою якісної підготовки особистості до навчання протягом життя та подальшого професійного зростання.

Вивчаючи попит на вимоги ринку праці, факультет бібліотекознавства та інформатики активно співпрацює з видавництвами, книжковими магазинами, бібліотеками. Принципи співробітництва базуються на взаємозацікавленості щодо підготовки компетентних фахівців книгознавчого профілю. В результаті студенти мають можливість ознайомитися з досвідом роботи логістичних підрозділів реальних підприємств, зокрема книгарні «BOOKS», видавництва «Фоліо», «Ранок» тощо. Активно використовується практико орієнтовний підхід до підготовки майбутніх фахівців через організацію проходження ними виробничої практики на базі видавництв, книжкових магазинів. Це дозволяє студентам узяти участь

у логістичній діяльності книговидавничих і книготорговельних підприємств, закріпити теоретичні знання та практичні навички.

Курс «Логістика в книжковій справі» — важлива складова підготовки фахівців книгознавчого профілю зі спеціалізації «Бібліографія, книгознавство та книговидавнича діяльність». Посилення логістичної складової в підготовці фахівців сприятиме підготовці нових книгознавчих кадрів, які здобули системні знання закономірностей руху книжкового потоку, книжкової комунікації.

Студенти мають бути підготовлені на основі якісного сучасного навчального матеріалу до свідомого використання принципів логістики в практичній діяльності. Адже знання управлінських технологій є і надалі залишатимуться однією з провідних вимог роботодавців до кваліфікаційного рівня фахівця книгознавчого профілю. Система логістичних знань дозволить випускникам професійно грамотно формувати логістичні цілі та завдання підприємства й знаходити оптимальні варіанти їх рішення. Засвоївши логістичну технологію, вони зможуть правильно обирати й застосовувати на практиці відповідні форми та методи логістики.

Таким чином, розробка й упровадження ефективних навчальних методик формування в майбутніх фахівців логістичного мислення є важливим теоретичним та прикладним завданням системи освіти. Для цього доцільно посилити в змісті навчальних планів книгознавчих спеціальностей економічну та логістичну складові. Логістика має стати одним із важливих елементів навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх фахівців книгознавчого профілю.

Побудова навчальних планів і програм спеціалізації за кредитно-модульною системою, їх комплексність, а також реалізація принципів випереджаючого і безперервного навчання — головні умови створення якісної системи книгознавчої освіти, адекватної вимогам книжкового ринку та потребам роботодавців.

Питання впровадження логістики в роботу книжкового ринку та підготовки відповідних кадрів досліджені недостатньо й потребують подальшого вивчення. Зокрема, це стосується питань: посилення логістичної складової в системі підвищення кваліфікації фахівців книгознавчого профілю; розробки та випуску адаптованих до практичної діяльності підручників з логістики в книжковій справі; підвищення професійної компетентності фахівців книгознавчого профілю через оптимізацію умов навчання у ВНЗ; розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності книготорговельних і книговидавничих підприємств на основі логістичного підходу тощо.

Список літератури

1. Гаджинский А. Н. Логистика : учебник / А. Н. Гаджинський. — 4-е изд., перераб. и доп. — М. : ИВЦ Маркетинг, 2004. — 245 с.

2. Есенькин Б. С. Логистика в книжном деле : учебник для вузов / Б. С. Есенькин. — М. : МГУП, 2002. — 335 с.
3. Кальченко А. Проблемы логистического рынка услуг / А. Кальченко // Маркетинг в Україні. — 2009. — № 1. — С. 59–63.
4. Крикавський Е. В. Логістика : підручник / Е. В. Крикавський. — Львів : Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2004. — 448 с.
5. Крылова М. Д. Логистика в книжном деле: конкретне ситуації : учеб. пособие / М. Д. Крылова. — М. : МГУП, 2003. — 166 с.
6. Логистика : учебник / Под ред. Б. А. Аникина. — М. : ИНФРА-М, 2001. — 352 с.
7. Логістика в книжковій справі : прогр. та навч.-метод. матеріали до курсу для студентів 4 курсу спеціальності «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» / Харк. держ. акад. культури; уклад. О. М. Афанасенко. — Х., 2010. — 36 с.
8. Неруш Ю. М. Логистика в схемах и таблицах : учеб. пособие / Ю. М. Неруш. — М. : ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2006. — 192 с.
9. Сток Дж. Р. Стратегическое управление логистикой : пер. с 4-го англ. изд. / Дж. Р. Сток, Д. М. Ламберт. — М. : ИНФРА-М, 2005. — 797 с.
10. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок : пер. с англ. / Д. Уотерс. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 503 с.

Надійшла до редколегії 19.04.2012 р.

УДК 004.32.6

С. В. ГРИЦАЙ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕДІАПРОСТІР» З ПОЗИЦІЙ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ

Проаналізовано підходи до визначення поняття «медіапростір». Обґрунтовано необхідність гармонізації змісту поняття на основі інтеграційного підходу сучасної теорії соціальних комунікацій.

Ключові слова: *медіапростір, комунікація, психологія, соціологія, теорія журналістики, інтеграційний підхід, система.*

Анализируются подходы к определению понятия «медиапространство». Обосновывается необходимость гармонизации содержания понятия на основе интеграционного подхода современной теории социальных коммуникаций.

Ключевые слова: *медиапространство, коммуникация, психология, социология, теория журналистики, интеграционный подход, система.*

The analysis of a concept «mediaspace» from positions of different sciences was made. On the basis of this analysis an author gives determination a concept «mediaspace», which can be used in different sciences.

Key words: *mediaspace, communication, psychology, sociology, theory of journalism, mix up disciplinary approach, system.*